

среда, 04. август 2010.

Образовањем привући иностране улагаче, а не субвенцијама

Мирослав Н. Јовановић

Економска наука и успешна пракса одавно су одговориле на могућу недоумицу о најприкладнијем начину за привлачење улагача из иностранства. Ти начини су да се улагачима понуди растуће и по могућству велико тржиште, друштвена стабилност, поуздана инфраструктура, конкурентни локални добављачи и образована, креативна и продуктивна радна снага. И ту је крај приче. Разне врсте новчаних подстицаја странцима у виду непосредних субвенција за свако ново радно место, бесплатне локације или ослобађање од плаћања пореза нису на списку оруђа економске политике које саветује наука (ко је прати), успешна пракса и угледне међународне институције.

Замислите државу која нема никаква рудна богатства, нема много плодне земље, која је далеко од главних путних праваца, нема излаз на море, нема пловне реке и која је у високим планинама. На памет може да падне рецимо Непал или Бутан. Да ли је таква земља привлачна за стране улагаче и поред могућих локалних подстицаја улагачима да дођу? Или још бољи пример у Европи. Швајцарска се савршено уклапа у описану категорију земаља без великих економских географских предности, а у исто време Швајцарска је међу земаљама са највишим стандардом на свету. Иако је швајцарска радна снага скупа у поређењу са осталим земаљама, ова држава је привлачна за стране улагаче и без посебних подстицаја. У чему је тајна успеха Швајцарске?

Немајући никакве природне изворе, укључујући и лако обрадиву земљу, Швајцарска је одлучила да улаже државна средства у високостручно и специјализовано образовање. Тако образована, креативна и продуктивна радна снага је врло скупа, али у исто време и врло привлачна и исплатива за улагаче, домаће и иностране, у областима материјалне производње и пружања услуга, посебно оних у којима је висока новододата вредност (фармација, специјални материјали, висока техника, медицинске услуге, финансије...).

Савети економске струке и међународних организација за економску политику су следећи. Много је боље и успешније уложити средства у стално образовање радне снаге и на такав начин привући стране улагаче, него им пружати непосредну новчану помоћ. Већина сада најтраженијих струка на свету није постојала само пре 5 година. Онај ко образује такву радну снагу за послове садашњости и будућности је тај који најуспешније привлачи улагаче и тако скреће пажњу на себе. Тако се иде у Европску унију. Ко спроводи такву политику, одмах буде запажен на 'радарском екрану' страних улагача. ОЕЦД и други, саветују да се у политику привлачења страних улагача дубоко укључи и

министарство за образовање, али Србија нажалост сада на том месту нема Доситеја Обрадовића.

У врло тешкој економској и општој ситуацији у којој се налази Србија, свако ново улагање, било домаће или инострано, у производњу робе и услуга је добродошло, поготово ако је то повезано са запошљавањем нових радника. Услед глобалне економске кризе долази до успоравања и снижења страних улагања на глобалном нивоу. Конкуренција за привлачење страних улагача врло је оштра. Велики успех је када страни улагач дође у Србију, уложи сопствена средства (а не средства пореских обвезника из Србије као што је то обично случај), запосли раднике, покрене производњу, плаћа порезе и допринесе извозу. Такве охрабрујуће али не тако честе вести добијају заслужену пажњу у медијима. Међутим, свака добра вест може често да има и своју злу коб. Због чега је то тако?

Уз громогласне вести у медијима, са много слика и пресецања врпци, као што је то улагање јужнокорејског предузећа „Јура“ или италијанског „Дајтека“ провлачи се и вест да су Влада и Министарство за економију и регионални развој са министром Млађаном Динкићем (Г17 плус) на челу, одлучили да пруже страним улагачима стимулацију у готовини за свако новоотворено радно место. Кореанци који су отворили погон у Рачи и запошљавају око 1000 радника, примили су по 4.500 евра за свако радно место, а Италијани по 10.000 евра за свако од 400 радних места које отварају у Нишу. Та средства која одобрава Влада, наравно, припадају пореским обвезницима Србије. Уз наведено, Ниш је бесплатно и великодушно пружио страним улагачима и потпуно опремљено грађевинско земљиште.

Оно што нуди странцима Влада Србије, под великим утицајем „стручњака“ из Г17 плус, јесте бесплатна домаћа радна снага (поклон) и то за предстојеће раздобље од неколико година. Ако је плата у „Јури“ 200 евра месечно, тада порески обвезници у Србији плаћају једног таквог радника да ради неколико година бесплатно у корејској фирми! Јонгву Нам, генерални менаџер предузећа „Јура“, изјавио је да су: „...подстицаји које Влада даје добродошли, али они нису главни разлог зашто смо изабрали Србију за улагање“.^[1] Такав став страних улагача одавно је познат онима који прате достигнућа у савременој економској мисли и пракси, па чак и на лошим школама. Када тако нешто изјави успешан улагач у Србију, мало се ко од тих коју управљају државним новцем упита да ли је економска политика државе на добром путу у погледу пружања стимулација странцима.

Због чега страни улагачи прихватају такве стимулације када оне нису главни разлог за улагање? Прихватају их свугде због тога што нису неразумни да одбију нешто што им се нуди, иако су се у начелу већ раније одлучили за одређену локацију и без претходних стимулација. Новац пореских обвезника Србије дође им као „с неба пали регрес“. Па зашто би га одбили? То им снижава трошкове пословања. Таква политика је чак и са теоретске стране штетна јер прави дискриминацију између домаћих и страних улагача. У таквој ситуацији, домаћи привредник може да изнесе свој капитал у иностранство, па га затим уложи у Србију под неким другим, иностраним именом и добије бесплатну радну снагу на неколико година. Привлачно и занимљиво, зар не?

Србија је од почетка 2010. године „распикућила“ 1,2 милијарде евра на одбрану неодбрањиво високе вредности динара на девизном тржишту. Овакве интервенције Народне банке (уз кадар Г17 плус) одржавале су високу вредност динара, задуживале су земљу до бескраја, давале су подстицај претераном увозу и домаћој потрошњи, снижавале су домаћу запосленост и, што је најбитније, повећавале су трошкове и горчину стабилизације у будућности. Ко ће те дугове да враћа? А Србија има све мање и мање становника услед негативне стопе прираштаја становништва и емиграције, а продуктивност (тамо где нешто понекад ради) јесте ниска. Огромна средства су отишла на одбрану девизног курса без великог и позитивног ефекта, „у ваздух“ и у дугове према иностранству. Колико би могло да се образује за та средства нових кадрова привлачних за улагаче? Просвета и даље једва саставља крај са крајем. Доситеј и даље недостаје Србији. Желимо много среће и успеха новом гувернеру Народне банке Србије Дејану Шошкићу.

Пружање подстицаја страним улагачима као што то чини Министарство за економију и регионални развој са својим кадром само показује колико они каскају за преко потребном стручношћу. Садашње позивање Министра Динкића на нобеловца Пола Кругмана је само накнадно наслањање на део струке.^[2] Оно је не само закаснило бар две године, већ и погрешно јер Кругман даје општи савет за велике и релативно економски независне земље (САД), а не за економске комарце каква је то Србија. Нобеловац Џозеф Стиглиц био је у Београду када је то требало (2008) и пружио непосредне савете који су директно важећи за Србију.^[3] И Даница Поповић годинама пружа јасне савете за економску политику.^[4] Уз то, економска струка одавно указује на то да су стимулације за лоцирање производње у одређеној области само јасан одраз (стриптиз) непривлачности одређених локација. Да су оне привлачне, стимулације им не би биле потребне.

Због чега Влада и њени надристручњаци из Г17 плус нуде такве подстицаје страним улагачима? Вероватно због убирања брзих и лаких медијских и политичких поена о запошљавању само неколико стотина нових радника. Ретко се спомиње број радника који сваки дан или сваки сат остају без посла у Србији. Новац пореских обвезника троши се на погрешну економску политику иако јасни савети струке постоје. Њих само треба прочитати, разумети, научити и применити. На такав начин (уз политику образовања) створили би се много бољи услови за изворно и дугорочно привлачење страних улагача, а не на торбарски начин од данас до сутра. Страни улагачи којима се пружају стимулације какве им нуди Србија, могу да остану „верни“ само док трају постојеће и док искамче нове повластице. И образовањем се иде ка Европи. Томе нас је научио још Доситеј.

[1] НИИ, „Производња ауто-делова“, 26.5.2010.

[2] М. Бркић, „Није нам потребна штедња већ потрошња“, *Политика*, 4.8.2010.

[3] С. Гаврић, „Аранжман са ММФ-ом беспотребан“, *Блиц*, 10.12.2008.

[4] Д. Поповић, „Динкић у раљама ММФ-а“, *Политика*, 4.8.2010.

<http://www.nspm.rs/ekonomska-politika/obrazovanjem-privuci-inostrane-ulagace-a-ne-subvencijama.html>